

Постановка проблеми. Уявлення про красу належить до одного з найважливіших орієнтирів людської поведінки. Тож актуальність проведення цього дослідження полягає у необхідності проведення системного аналізу способів мовного вираження концепту BEAUTY, який репрезентує уявлення носіїв мови про універсальну ознаку буття, тобто красу, що актуалізується у процесі емоційно-естетичного освоєння дійсності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В центрі уваги багатьох вчених є людина та її когнітивне розуміння мовних явищ, їхня вербалізація в процесі пізнання світу. Серед вітчизняних та зарубіжних мовознавців можемо назвати М.Ф. Алефіренко, Н.Д. Арутюнову, Є.В. Бондаренко, Н.М. Болдирева, С.Г. Воркачова, В.З. Дем'янова, О.С. Кубрякову, І.С. Шевченко та інших [1, 3, 5, 4, 7, 9, 13, 19]. Отже, вивчення уявлення про красу залишається одним з ключових орієнтирів людської поведінки, що і зумовлює актуальність даного дослідження. В скарбниці філософії та літератури існує велика кількість надбань науковців щодо дослідження концепту BEAUTY у категорії прекрасного. Наприклад, Аристотель та Геракліт називали красу властивістю об'єктів дійсності, ідею божественного і прекрасного, втіленою в речах – Платон, Августин, Хома Аквінський, а І. Підгородецька визначила саме її естетичну та лінгвістичну цінність для людства [18].

Постановка завдання. На сучасному етапі розвитку сучасного мовознавства постає надзвичайно важливе питання вивчення мови в аспекті її взаємозв'язків із культурою, ментальністю, звичаями та традиціями різних народів [6]. Зважаючи на чітко сформульовану антропологічну спрямованість, постає питання пошуку різних шляхів візуалізації когнітивних структур та у співвідношенні їх з мовними структурами. **Метою** цього дослідження є аналіз понятійного складника концепту BEAUTY методом комплексного лінгвокогнітивного аналізу лексичних одиниць, що репрезентують цей концепт в англійській мові. Для досягнення поставленої мети, в роботі було уточнено визначення концепту BEAUTY та визначені основні вербальні засоби вираження цього концепту.

Виклад основного матеріалу. Краса являє собою надзвичайно великий фізичний та емоційно-психологічний феномен [16]. У всі часи головним критерієм оцінки людини чи предметів залишалась краса. З плином часу вимоги до людської краси змінювались, а її важливість все ще залишалась на високому рівні в суспільстві

та в багатьох гуманітарних науках. як в антропології, мистецтвознавстві, філософії, соціології, етиці тощо [16]. Формулювання методів вивчення культурних концептів наразі є актуальною темою лінгвокультурології й когнітивної лінгвістики. Зазначимо, що поняття концепту та визначення його значення характеризується двома основними підходами:

1) лінгвокультурологічний підхід (В.І. Карасик, С.Г. Воркачев, Г.Г. Слишкін, В.Н. Телія, Ю.С. Степанов та ін.) [10, 7];

2) лінгвокогнітивний підхід (Н.Д. Арутюнова та її школа, Н.Ф. Алефіренко, Т.В. Булигіна, А.Д. Шмелев та ін.) [1, 3]; в основі якого результатом виступає утворення «семантичної моделі головних світоглядних понять» [2, с. 3].

Наше дослідження ми виконуємо саме з позицій лінгвокогнітивного підходу, адже ми вважаємо, слідом за А.А. Лисиченко, що семантика мовного символу є дієвим способом побудови змісту концепту [14, с. 43].

Краса має подвійну природу та може бути обумовленою різними якостями прекрасного, досконалого творіння, та видимою, що характеризує талант суб'єкта, який її бачить [20, с. 28].

В процесі проведеного аналізу словникових одиниць, що репрезентують концепт BEAUTY, ми дослідили загальну модель феномену краси в англійській мові та унаочнили отриману модель у вигляді схеми, представленої на Рисунку 1 [11, с. 23–26].

Отже, в поняття краси входять такі оцінні критерії, як: якість; людина; предмет; перевага; задоволення; естетика; мода; приклад.

Одними з найчисленніших засобів вербалізації досліджуваного концепту є лексеми *beauty* та *beautiful*. Лексема *beauty* є загальним визначенням, яке слугує для позначення всього прекрасного, привабливого. Воно викликає у нас позитивні відчуття та емоції на сенсорному рівні, а також відповідає етичним якостям і моральним принципам, характерним соціуму. Визначення краси, які за загальним описом є схожими у всіх проаналізованих джерелах, стосуються **зовнішнього вигляду** людей або матеріальних надбань. Досліджуючи матеріали мультфільмів, можемо навести наступні приклади.

В образі Бель з музичного фільму-фентезі «Красуня і Чудовисько» (2017) повторюються лексеми *beauty* та *beautiful*:

A beautiful and eccentric young bibliophile who longs for adventure and a life beyond the borders of the tiny French town she lives in. (Beauty and the Beast)

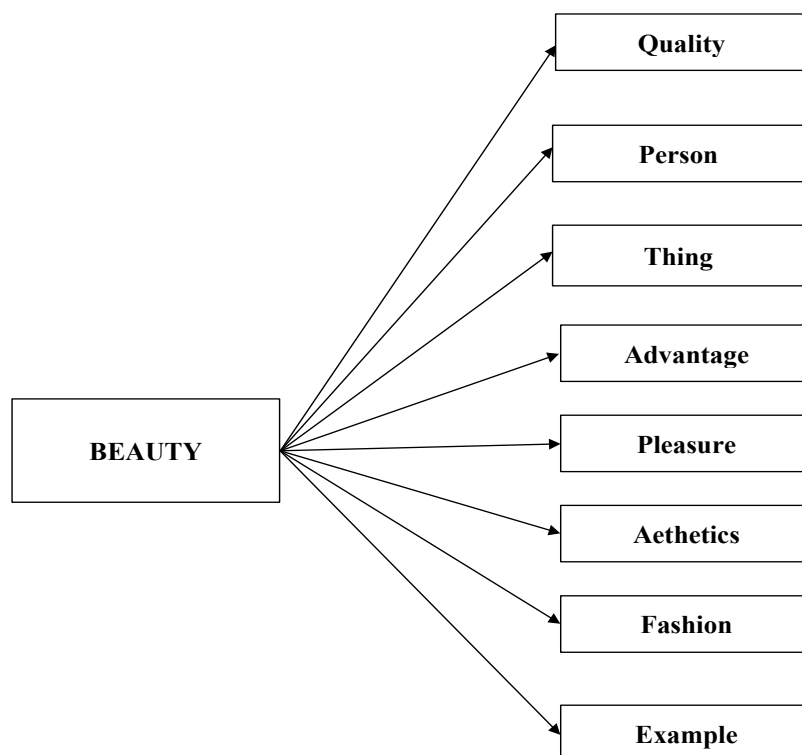

Рис. 1. Модель поняттєвого складника концепту BEAUTY

*Intelligent, kind, and classically lovely, Belle is the town **beauty**, but the townspeople are bewildered by her fondness for books and her independent personality. (Beauty and the Beast)*

*She is pursued endlessly by Gaston for her **beauty**, but she thinks he's a meatheaded boor and wants nothing to do with him. (Beauty and the Beast)*

*A wicked fairy had condemned me to remain under that shape until a **beautiful** virgin should consent to marry me. (Beauty and the Beast)*

*Beauty, agreeably surprised, gave the charming prince her hand to rise; they went together into the castle, and Beauty was overjoyed to find, in the great hall, her father and his whole family, whom the **beautiful** lady, that appeared to her in her dream, had conveyed thither when they saw her dressed like a princess, and more **beautiful** than ever. (Beauty and the Beast)*

Прикметник *beautiful* також характеризує образ Попелюшки в класичному мультфільмі «Попелюшка» (1950):

*Years after Ella's mother has passed away, we see Ella has grown into a **beautiful** young woman. (Cinderella)*

*You did not say your daughter was so **beautiful**. (Cinderella)*

Той самий висновок робимо про головну героїню більш сучасного мультфільму «Заплутана історія» (2010) Рапунцель:

*The **beautiful** Rapunzel has been in the tower her entire life, and she is curious of the outside world. (Tangled)*

До характеристики образу головної героїні «Принцеса і жаба» (2009) Тіани додається прикметник *bright*:

*You're my queen of the night, So still, so **bright**, To someone as **beautiful** as she. (The Princess and the Frog)*

Для опису зовнішності чоловіка чи хлопця в досліджених мультфільмах використовують часто вживану лексему *handsome*. В мультфільмі «Красуня і Чудовисько» можемо навести такі приклади:

*This breaks the spell, and the Beast assumes his **handsome** human form and the two live happily ever after. (Beauty and the Beast)*

*The youngest, as she was **handsomer**, was also better than her sisters. (Beauty and the Beast)*

Аналізуючи текст мультфільмів «Крижане серце» та «Принцеса і жаба» ми бачимо, що головних героїв описують подібним чином:

*Hans is a **handsome** royal from a neighboring kingdom. (Frozen)*

*Then the frog was transformed into a **handsome** prince. (The Princess and the Frog)*

Тож проведене нами дослідження дає підстави погодитись з думкою, що лексичних одиниць на позначення краси та привабливості дівчини

чи жінки набагато більше, ніж для чоловіків [17, с. 309].

В процесі аналізу даних матеріалів з мультфільмів ми помітили часте використання синонімічного ряду *beauty* та слів, які є схожими за значенням. Для опису людської краси, предметів чи навколишнього середовища часто використовують наступні лексеми:

Oh, my sore eyes can't wait to see the Queen and the Princess. I bet they're absolutely lovely. (Frozen)

Yeah. I bet Elsa's the nicest, gentlest, warmest person ever. (Frozen)

She acts like she looks gorgeous. (Frozen)

Where the women are very pretty. (The Princess and the Frog)

Get to it, Hop Lone, and give your lovely bride some sugar. (The Princess and the Frog)

We are extremely concerned for Beauty, she was such a charming, sweet-tempered creature, spoke so kindly to poor people, and was of such an affable, obliging behavior. (Beauty and the Beast)

В англійській мові часто використовуються велика кількість фразеологізмів для опису кольору очей та їх відтінки, волосся та обличчя, губ, статуру та особливості фігури.

Під час дослідження мультфільмів нами було виділено окрему характеристику опису красивого волосся:

A healthy baby girl, a princess, was born with beautiful golden hair. (Tangled)

You have such pretty hair. (Frozen)

Описуючи людину, завжди дуже важливо охарактеризувати її обличчя. В характеристиці очей увага приділяється їхньому розміру, формі та вигляду, також зазвичай описують форму носа:

Hans's nice eyes turn to threatening slits. (Frozen)

The rocks then unfold, revealing a bright face. (Frozen)

I've always wanted such a nose (going cross-eyed to look at his tiny nose). So cute. (Frozen)

Для збільшення забавленості тексту та посилення емоцій у глядачів мультфільму, автори

часто використовують порівняння. Порівнюючи людину або її особливості з іншими предметами, при перегляді фільму або читаючи книгу, ми маємо змогу більш точно та досконало описувати цю людину в своїх думках:

Aren't you just as pretty as a magnolia in May? (The Princess and the Frog)

She's like a little baby unicorn. (Frozen)

You're my queen of the night, so still, so bright, (The Princess and the Frog)

В цілому структура засобів вербалізації концепту BEAUTY містить оцінки зовнішності (*pretty, charming, beautiful, nice, handsome, lovely*) та проявів краси характеру (*affable, sweet-tempered, charming, gentlest*).

Висновок. Отже, концепт BEAUTY є результатом концептуалізації нашого візуального сприйняття, що містить в собі певний оціночний компонент та є однією з найвищих духовних цінностей нашої природи. Провідними рисами змісту концепту BEAUTY є властивості та якості людини, її краса внутрішня та зовнішня, духовний характер, тобто поняттєвий складник доповнюють етична та естетична оцінка концепту.

В ході цього дослідження було визначено, що головним компонентом лексичного значення концепту BEAUTY є одиниці, які характеризують зовнішній вигляд або речей. Найчастіше вживають це для опису красивої жінки та чудового вигляду, особливих рис: очей, волосся, обличчя, тіла чи характеру, вбрання. В досліджуваних мультфільмах концепт BEAUTY найширше репрезентують такі лексичні одиниці, як *pretty, beautiful, nice, bright, cute, lovely, charming*. Інші лексеми конкретизують та доповнюють характеристики героїв, без них важко уявити цілісну структуру повноцінних засобів вербалізації концепту BEAUTY.

Перспективу нашого дослідження ми вбачаємо в побудові схеми, що розкриватиме лексико-семантичну структуру поняттєвого складника досліджуваного концепту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алефиренко Н.Ф. Лингвокультурология: ценностно-смысловое пространство языка: учеб. пособие. М.: Наука, 2010. 224 с.
2. Арнольд И.В. Основы научных исследований в лингвистике: учеб. пособие. М.: Высш. шк., 1991. 140 с.
3. Арутюнова Н.Д. Мови естетики: концептуальні поля прекрасного і потворного. М., 2004. С. 5–29.
4. Болдырев Н.М., Панасенко Л.А. Когнитивная основа лексических категорий и их интерпретирующий потенциал. *Вопросы когнитивной лингвистики*. 2013. № 2. С. 5–13.
5. Бондаренко О.В. Матричне моделювання. Дуальність часу в англомовній картині світу. Х.: ХНУ імені В.М. Каразіна, 2014. 304 с.
6. Воркачев С.Г. Знаковая сущность лингвокультурного концепта. *Человек. Язык. Культура: сб. науч. ст., посвященных 60-летию юбилею проф. В.И. Карасика*. 2013. Ч. 1. С. 39–47.
7. Воркачев С.Г. Счастье как лингвокультурный концепт. М.: ИТДГК «Гнозис», 2004. 236 с.

8. Демьянкова В.З. Пленительная красота. Логический анализ речи. Языки эстетики. Концептуальные поля прекрасного и безобразного: монография / сост. и отв. редактор Н.Д. Арутюнова. М.: ИНДРИК, 2004. С. 169–208.
9. Довганюк Е.В. Концепт BEAUTY/КРАСА в англомовній лінгвокультурі: понятійна складова. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2015. № 14. С. 139–142.
10. Карасик В.И. Лингвокультурная концептология. Волгоград: Парадигма, 2009. С. 114.
11. Косенко А.В. Фреймова репрезентація концепту BEAUTY. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. 2019. Вип. 6 (74). С. 23–26.
12. Краса. *Енциклопедичний словник за ред. Ф.А. Брокгауза та І.А. Ефрона*. URL: <http://www.vehi.net/brokgauz/index.html> (дата звернення: 18.09.2022).
13. Кубрякова Е.С. Короткий словник когнітивних термінів. М.: МДУ, 1996. 248 с.
14. Лисиченко А. А. Структура мовної картини світу. *Мовознавство*. 2004. № 5–6. с. 38–41.
15. Мещерякова Ю.В. Концепт КРАСОТА в англійській і російській лінгвокультурах: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.20. Волгоград, 2004. 24 с.
16. Оліщук Р.Л., Макар І.С. Мовна репрезентація концепту КРАСА в романі Лонга „Дафніс і Хлоя”. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філологія»*. 2018. Вип.79. С. 176–181.
17. Підгородецька І.Ю. Концепт КРАСА: естетичний і лінгвістичний напрями дослідження. *Мова і культура*. 2009. Вип.11, Т. IV(116). С. 83–88.
18. Салата І.А. Кількісна та якісна репрезентація фразеологізмів на позначення зовнішності людини в англійській мові. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2015. Вип.51. С. 308–310.
19. Шевченко І.С. Подходи к анализу концепта в современной когнитивной лингвистике. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. 2006. № 725. С. 192–195.
20. Terras R. Wilhelm Heinses Ästhetik. München: Wilhelm Fink Verlag, 1972. 192 p.

УДК 811.112.2'373

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.24.2.18>

СЕМАНТИЧНІ ЗМІНИ СЛОВНИКОВОГО СКЛАДУ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ПІД ВПЛИВОМ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

SEMANTIC CHANGES IN THE GERMAN LEXIS UNDER THE IMPACT OF RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

Слаба О.В.,

orcid.org/0000-0001-5155-4554

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов

Київського національного лінгвістичного університету

Малиновська І.А.,

orcid.org/0000-0002-0867-3715

старший викладач кафедри іноземної філології та перекладу

Державного торговельно-економічного університету

Мова як основний інструмент спілкування перебуває у постійному розвитку.

Найшвидше на зміни в суспільстві реагує лексико-семантична система мови. Стаття присвячена дослідженню семантичних змін словникового складу німецької мови. У статті здійснено аналіз екстралінгвістичних та лінгвістичних чинників на формування нових значень у німецькій мові. Російсько-українська війна стала потужним поштовхом для відображення реальності суспільств усього світу. Цей екстралінгвістичний чинник викликав кількісні та якісні зміни в семантиці лексичних одиниць і поповнення словниковому складу німецької мови. Особлива увага акцентується на аналізі словникових дефініцій та контекстуально-семантичному аналізі. Розглянуто особливості семантичних змін словникового складу німецької мови. Семантичні зміни відбуваються шляхом розширення або звуження значення на основі перенесення значення (метафоризації та метонімізації). Уточнено поняття метафори, метонімії, евфемізмів у сучасній лінгвістичній науці, описано принципи розмежування явищ метафори та метонімії. У результаті дослідження було з'ясовано причини вживання евфемізмів у словниковому складі німецької мови. У статті наведено найбільш уживані лексичні одиниці, які демонструють процеси збагачення словникового складу німець-